

Я. КОЛАС

НАЧАТКІ

Я. КОЛАС

НАЧАТКІ

ДЗЯРЖАЎНАЕ ВЫДАВЕЦТВА пры СНК БССР
Рэдакцыя дзіцячай літаратуры
Мінск—1941

Вокладка і малюнкі
мастака *А. Волкава*

На ніцях белай павуціны
Прывозяць восень павучкі.
Яе красёнцы, чаўначкі
У моры лесу мільгатнулі
І лісце ў багру апранулі;
І з кожнай лісцевай галоўкі
Глядзіць твар восені-свякроўкі.
Павее ветрык—шурхнуць травы:
Няма ў ім ласкі, ні забавы.
Не,—то не шолах каласочкаў,
Не смех блакітных васілёчкаў
У межах росных збажыны;
Не,—то не музыка вясны,
А ціхі жаль і нараканне,
З жыццём і з сонцам развітанне.
Шыбуюць гусі ў край далёкі,
І жураўлі ў той самы край.
— Прашчай-жа, лецейка, прашчай!
Прашчайце, родныя валокі!

— Ну,—кажа раз Міхал:—як будзе?
Ўжо вучаць дзеці ў школцы людзі;
Пара-б і нашым за навуку...
Аддаць у школку іх—не ў руку:
Давай харчы, наймі кватэру...
І бацька тут, як на паперу,
Стаў вылічаць расходы, страту
І кончыў тым: лепш к сабе ў хату—
Не трэба й кланяцца Яхіму—
Наняць дарэктара на зіму,
Ну, хоць-бы Яську Базылёва.
— Дамо рублёў тры і—гатова!
А хлопец спрытны да навукі.
— Ну, Яська—майстар на ўсе рукі:
Як да сярпа, так і да кнігі.
Але ці будуць хлопцы слухаць?
Каб не прышлося, часам, нюхаць
Яму ад вучняў сваіх фігі?—
Антось заўважыў.—Як-то фігі?
Няхай асмеляцца, псялыгі!—
Ўскіпеў Міхал:—а гэта што?
Як адсвянцаю разоў сто,
Як адлуплю—тры дні не сядзе!—
Тут вочы ўніз спускае Ўладзя
Ды слова ўставіць смеласць мае:
— Я больш забыўся, як ён знае...
— О, ты разумны! ты ўсё ўмееш,
А пяць ды два не зразумееш:
Дурны ў задачах, як дубіна!—

Спыняе бацька грозна сына:
Але вучыцца мне без дуру,
А не—як з гада спушчу скуру!
Ўсё разумець павінны самі!—
І бацька ўсіх абвёў вачамі,
Кіўнуў выразна на аборку.
На тым і кончылі гаворку.
Яшчэ дарэктар не з'явіўся,
А Ўладзя хлопцам пабажыўся,
Што ён за вуха ўзяць не дасца,
Няхай лепш возьме яго трасца!
У дзве нядзелькі па пакровах
Прывезлі Яську ў лапцях новых;
За ім два боты без абцасаў—
Насіў іх Яська з даўных часаў,
Ад брата „Кіксы" дасталіся—
На ўсякі выпадак нясліся.
— Ну, вось дарэктар вам, глядзеце!—
Міхал ківае тут на Яську:—
За кнігі заўтра і за ўказку,
Бо грошы бацькавы—не смецце.
Каб мне вучыліся старанна!
Не патураць ім анізвання!—
Міхал звярнуўся к „даректору":
— А не паслухае каторы—
Цягні за вуха на калені:
Знайду лякарства я ад лені!
А будзе йсці навука туга,
Падгоніць бацькава папруга!—

Стаялі хлопцы і маўчалі,
На Яську зрэдка паглядалі;
А сам дарэктар, з вузел ростам,
Ў сваім уборы бедным, простым,
У зрэбных портках і кашулі,
Стаяў, як-бы яго прыгнулі,
Такім мізэрным і маўклівым,
У халацé суконным сівым.

Счакаўшы трошкі, ён ачнуўся,
Прышоў у памяць, азірнуўся.

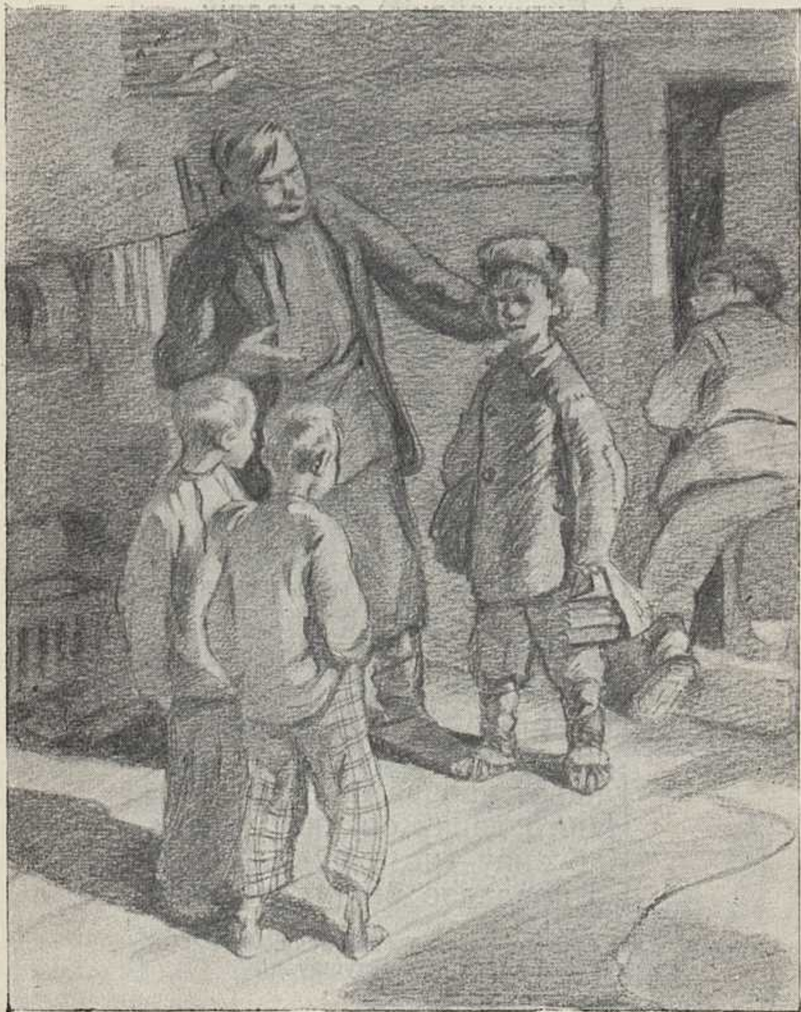
Ён знаў усіх і яго зналі;
З Уладзем колісь сябравалі,
Але цяпер не тыя часы—
Рабіць нязручна выкрунтасы,
Бо цвёрда помніць, ведаць трэба:
На ім ляжыць цяпер вучэба.

Ён толькі летась скончыў школку
І веды меў у адну столку,
Ды й тых патраціў з палавіну,
У поле гонячы скаціну.

Таксама хлопцы разважалі
І, як трымацца з ім, не знаЛі:
Ці мець яго за панібрата,
Ці лепш з ім быць далекавата.

Уладзік зараз—шмыг у дзверы!
(Такія меў ужо манеры.)
Ды йшоў пыніць ён гаспадарку.

З навукай хлопец штось не ладзіў,

А Еўтушэўскі*) яго гадзіў,
Ярэмцам клаўся ён на карку.
Алесь за комінак схаваўся,
Адтуль на Яську прыглядаўся
І думаў там сабе без шуму
Якуюсь смешную, знаць, думу,
Бо зрэдка ўголас усміхаўся.
Яшчэ раз Яська азірнуўся,
Павесіў шапку, распрануўся—
Як вузел, хлопец, невялічкі!
Крыху маркотна з непрывычкі,
Бо тут так ціха, глухавата:
Лясы, кусты і адна хата;
Тут жыць сапраўды страшнавата:
Лагчыны, яміны, раўкі—
Тут пэўна шворацца ваўкі
І злыдні ходзяць, ваўкалакі...
Папаўся ён тут, небарака!
А лес пануры і страхлівы.
Дарэктар наш быў палахлівы;
Няма ні веры, ні надзеі
На вельмі добрыя падзеі.
Эх, цяжка жыць тут будзе, цяжка!
І нават каецца наш Яська,
Нашто даваў ён сваю згоду.
Каб знаў—не ехаў-бы ён зроду,
Бо прападзе ён тут, як мыш.

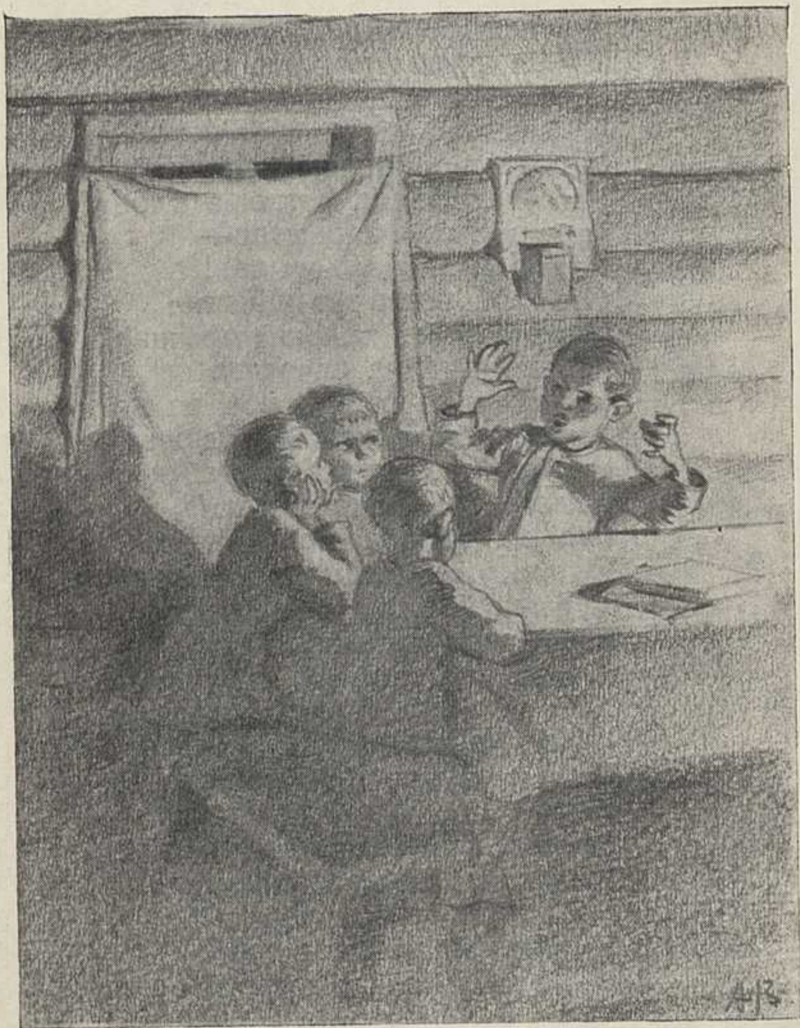
*) Гутарка ідзе аб задачніку,
аўтарам якога быў Еўтушэўскі.

Але ўжо выпілі барыш,
І сам ён чарку выпіў. Шкода!
У запек Яська йдзе, садзіцца—
Да дзела-ж трэба прыступіцца!
Хоць і папаў ён у няволю,
Але выконваў сваю ролю,
Бо так і гонар ты свой згубіш.
— Ну ты, Кастусь, чытаці любіш?—
Дарэктар Костуся пытае,
Абы хоць гутарка якая.
— Люблю, але яшчэ не ўмею:
Складоў ніяк я не здалею.
— Ну, гэта, брат ты мой, поўгора:
Склады чытаць ты пойдзеш скора,
Абы каб літары нам знаць,
А на склады ўжо—напляваць:
Паслібізуеш і нічога—
Не трэба розуму тут многа.
А як Алесь?—Алесь вучыўся.
Пісаць ён нават налажыўся,—
Гаворыць Костусь пра Алеся.
— Што ўжо з мяне вы смеяцеся?—
Алесь аклікнуўся ім з печы:—
Хоць і пішу, ды не дарэчы;
Калі што й ведаў, то забыўся,
Бо ўжо даўно пісаць вучыўся.
— Цябе-ж, нябось, вучыў Лапата,—
Ўступіўся Костусь зноў за брата:—
Ты ў школе быў, Алесь, поўгода,

Пісаў на дошцы „кучка“, „мода“,
Пісаў і „конь“, і „вецер вее“...
Не,—наш Алесь пісаць умее!
— Ну, гэта я-то трохі знаю,
Хоць часам сам не расчытаю,
Што напішу,—такі пісака,
Што не расчытае й сабака,—
Алесь за бэльку сунуў руку,
Раз справа ходзіць пра навуку,
Дастаў сваю цятрадзь старую:
— Вось, паглядзі, як я малюю,
Якіх я тут наставіў птушак,
Каракуль розных, завітушак.
Вось гэта—„кучка“, гэта—„мода“,
А гэта—„конь“, а тут—„калода“;
А тут пісаў дзядзька Антось,
Ён піша хораша, нябось,
Няпраўда? можна падзівіцца!
Ён штось пісаў тут яшчэ ўлетку,
Як браў кабылу на заметку,
Калі ёй трэба жарабіцца.
Глядзелі ўтрох на гэты сшытак,
І ўсё разгледзелі да нітак.
І хлопцы тут пасябравалі,
Язык і Яську развязалі,
Сышлі з навукі на другое:
Зайшла іх гутарка аб тое,
Чым гэты кут багаты, слаўны.
Сярод звяроў тут лось быў главны.

І вучням нават тут прышлося
Сказаць дарэктару пра лося:
Які вялікі ён, рагаты,
Паджары і стрынгаляваты,
Калі глядзець на яго ззаду,
А з галавы—раголь-грамада!
За ім шоў воўк, зайцы, куніцы
І многа ўсякае драбніцы:
Барсук, каза, лісы, вавёркі,
Тхары і ласіцы, і норкі.
Дарэктар слухаў з захапленнем,
Дзівіўся розным тут здарэнням:
Як барсука ў Парэччы білі,
Як тут куніц, тхароў лавілі,
Які характар, нораў звера,
Якая воўчая манера;
Таго не чуў наш Ясь ніколі,
Хоць быў чатыры гады ў школе.
А на канцы, як пра гасцінец,
Сказалі Яську пра звярынец,
Каб скончыць тым усе навіны.
Звярынец—загарад казіны—
Усё гэта—панскія забавы.
І сам звярынец быў цікавы:
Высокі, зложаны з бярвення
І такі моцны—на здзіўленне!
Каб воўк да коз не мог дабрацца
Ні праз той верх, ні падкапацца—
Не ўсунеш пальца там нідзе ты.

Адным крылом звярынец гэты
Сюды выходзіў на дарогу.
Займаў ён цэлую разлогу:
І лес, і луг, і часць крыніцы.
Улетку ў ім растуць суніцы,
Іх хлопцы бралі колькі шапак.
У ельніку з яловых лапак
Стаіць шалаш, як тая хата.
Раней тут коз было багата.
Крыху наўперад, не ў іх часе.
Ды тая плойма ўся звялася,
Так перадохла яна марна;
Цяпер-жа ёсць тут толькі сарна
Ды даніель, казёл адзіны,
А рогі тыя, як галіны.
Адно здарэнне аб казле тым,
Што мела месца прошлым летам,
Апавядалі хлопцы Яську,
Як найцікаўнейшую казку.
А гэта справа так была:
Каня ў кампанію казла
Пускалі нанач у звярынец.
І вось які казёл злачынец:
З канём знаёміцца, сябруе,
Так след у след і спацыруе,
І разам ходзяць, і гуляюць,
І разам ночы каратаюць—
Ну, словам, сталі дружакамі.
Ад дружбы к гульням пераходзяць,

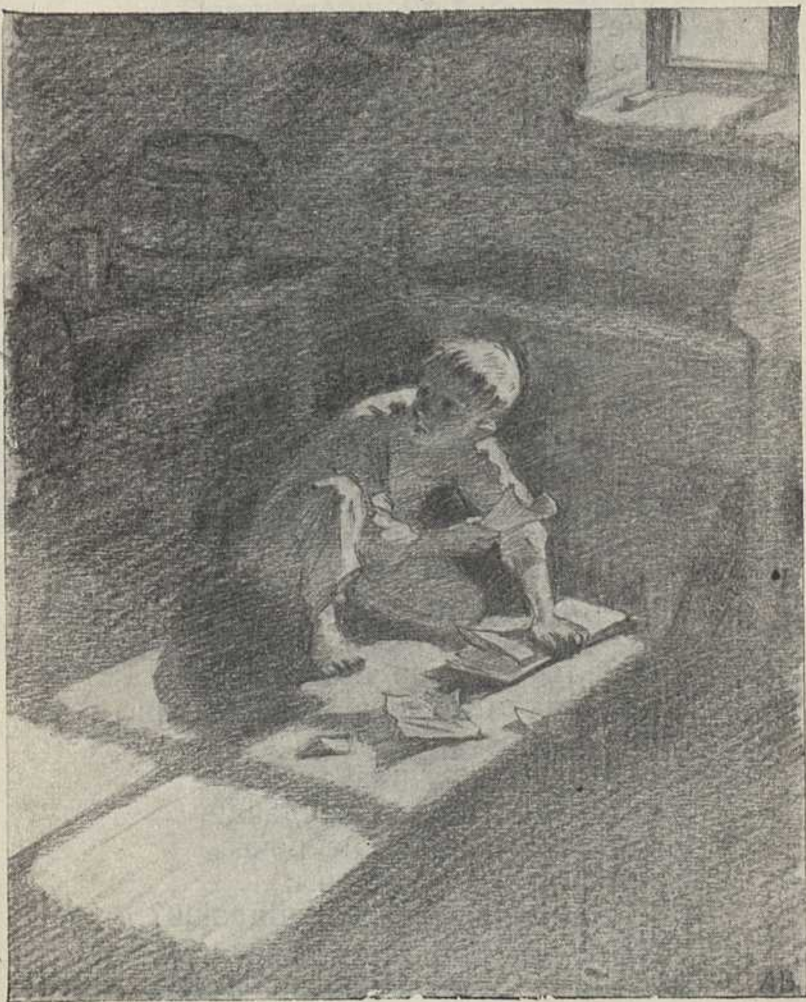

Ды тыя гульні часта шкодзяць:
Казёл каня штурхець рагамі!
Штурхель быў нагла нечакаы
І ў жываце каня—тры раны!
Ідзе-цячэ ў хлапцоў размова—
І Яська зрэдка ўставіць слова,
Пра сёе-тое распытае—
Размова ладная, жывая!
Страхоў такіх тут наказалі,
Што ў Яські коленкі дрыжалі,
І нізавошта па вячэры
Не смеў ён выйсці вон за дзверы;
А перад тым, як спаць лажыцца,
Ён мусіў к хлопцам паддабрыцца,
І хлопцы цёмнаю парою
Ішлі на двор з ім грамадою...
Затым у запек шлі і спалі,
Туды-ж і Яську яны бралі;
Ён у сярэдзіне лажыўся,
Ляжаў маўчком, не варушыўся,
Абы не легчы толькі з краю:
—Бо я з вас коўдру пасцягаю.
Якое-ж будзе вам тут спанне?—
Казаў наш Яська ў апраўданне...
Мінула ночка. Дзень праз вокны
Знішчае цёмныя валокны,
На печ, у запек зазірае
І ночку з хаты выціскае.
У печы ўжо палаюць дровы,

І іх астатнія размовы
Так гучна, бойка застралялі,
Як-бы паны запалявалі.
Хлапцы памыліся рупліва,
І ўсе з дарэктарам пачціва
Пасталі ў рад прад абразамі.
—Малецеся-ж вы... са слязамі!
Каб даў бог здольнасці, ахвоты
Да вашай новае работы,
Панятнасць добрую і памяць
Ўсё браць на розум вам і цяміць,
І каб да кнігі вас гарнула,—
Сказаў Міхал сынам прачула.
І хлопцы ў нейкім захапленні
Пасталі раптам на калені
І так набожненька маліліс,
Што аб падлогу лбамі біліс.
— А па сняданні—за навуку!
І не чакаць мне на пануку,
І самі знайце свой парадак,
Каб і да кніг, як да аладак,
Таксама дружна налятал.—
Дарэктар, хлопцы—ўсе маўчалі,
Схіліўшы ўдумныя галовы,
Пакуль цягнуліся прамовы.
— А ты, дарэктар, ведай дзела:
Прыпры іх добра, як вужакаў,
Каб аж заенчыў і заплакаў,
Каб у галовах іх кіпела!

Калі-ж чаго не зразумее
Або не ў часе задурэе,
Ці так падыме часам спрэчку,—
Стаў на калені і на грэчку!—
„Ого!—падумалі хлапяты,—
Няўжо дарэктар так заўзяты,
Што будзе права сваё правіць
І на калені штодзень ставіць?
Ну, што-ж? пабачым, памяркуем,
А здзеку, кпін не падаруем.
Няхай адно кране за вуха:
Як выйдзе ён на двор, псяюха,
Адзін без нас, як цёмна стане?
Тады што скажаш нам, Іване?“
Але навука аказалась
Не гэтак страшна, як здавалась.
Дарэктар выдаўся мяркоўны
І лепшы нават, як свой кроўны;
Умей з ім толькі пагадзіцца,
Раменным вушкам паддабрыцца
Ці падшыванку звіць на лапаць,—
За вуха ён не будзе цапаць,
Наадварот: тады ты—дока*),
У навуцы пойдзеш ты далёка.
І толькі Уладзя хібіў часта:
Задач ніяк не браў і—баста;
Як з ім дарэктар наш ні біўся—
Ні з месца, раз ужо спыніўся;

*) Дока—майстар сваёй справы, лаўкач.

АВ

А не—на злосць яму гаворыць,
А то часамі з ім і спорыць
Ці проста дражніцца, смяецца
І ўзяць за вуха не даецца.
Тады дарэктар адступаўся
І да другога звярачаўся.
Ды толькі вось чым скутак дрэнны—
Міхал быў сам крыху пісьменны,
І падлавіў ён раз Алеся:
У законе божым, як у лесе,
Не цяміў хлопец нічагутка;
Адам і Ева, збойца Каін
Разоў пятнаццаць ім аблаян,
Але няма ўсё таго скутка:
Два словы скажа і запнецца,
Бы галава там чым заткнецца,
Ну, проста, зробіцца, як звон,
Алеся лаюць за закон:
— Ото бяспамятны дурніца!
Бадай ты спрогся быў, тупіца!—
Смяюцца, строяць з хлопца кпіны,
Няма спакою ні часіны.
Алесь пакутуе і плача:
Надыйдзе-ж гэтака няўдача!
І вось, зашыўшыся на печы,
Ён разважае недарэчы:
Як тут зрабіць і што парадзіць?
Куды-б „закон" яму справадзіць?
— Згарэлі-б вы былі, „начаткі"!

Парву нашчэнт вас, небажаткі!..
А што-ж? пакромсаць іх—і квіта!
Абы зрабіць тут шыта-крыта!..
Алесь па сталым разважанні
Прыйшоў да тога пракanання,
Што каб палепшылась вучэба,
То гэту кнігу знішчыць трэба.
І вось уночы наш дабродзей
Ўстае і крадзецца, як злодзей,
І кнігі з скрынкі выкідае
І пад сталом іх растрасае;
А ненавісныя „начаткі“
Парваў па самыя акладкі:
„Вось вам, Абрам, Ісак і Якаў!
Паплачце вы, бо я ўжо плакаў!“
Зрабіўшы строгую расправу,
Ён кінуў далей іх пад лаву,
Як быццам тут каты гулялі
І штук такіх навытваралі
Сваімі гульнямі і скокам,
І скрынку ставіць Алесь бокам.
Паслухаў: не,—ніхто не чуе,
І ў запек ціхенька шыбуе.
Назаўтра раненька, дасвету
Руплівасць матку падымае.
Яна ўстае, крыху ўздыхае,
Работа розная чакае,
І рух находзіць на кабету,
Карчажку паліць на камінку.

Садзіцца прасці на часінку,
Пакуль у печы не падпаліць,
Тады работа ўся наваліць.
І дзядзька зараз абудзіўся,
У вокны глянуў—мо' спазніўся.
— Ох, трэба-ж борзда абувацца
І з малацьбою пасьпяшацца,
Бо мышы збожжа й так паелі,—
І злазіць борздзенька з пасцелі.
Алесь не спіць—ён у трывозе:
Што на сягонешняй дарозе
Яго з „начаткамі" чакае?
Як сойдзе хітрасць яго тая?
А як успомніць пра „начаткі",
Так і палезе душа ў пяткі.
Абуўся дзядзька, штось шукае
І раптам голасна пытае:
— А во! хто-ж кнігі так раскідаў?!—
Алесь нічым сябе не выдаў,
Заплюшчыў вочы і чакае,
Чакае, што тут далей будзе.
— Скажэце, міленькія людзі!
Мае-ж вы родненькія маткі:
Як расчвартованы „начаткі"!—
Пад лавай дзядзька вядзе следства:
— Якое зроблена калецтва!—
І маці працы перастала,
Глядзіць і дзівіцца нямала.
— Каты напэўна,—кажа маці,—

Бо гэтак бегаюць па хаце,
Калі разыйдуцца часамі!—
Алесь падзячан добрай маме,
Бо маці ў тон яму трапляе
І на катоў віну ўскладае.
І бацька ўстаў на гэту справу
Пабачыць дзіўную праяву.
„Усё будзе добра, калі тата
Не надта возьмецца заўзята“,—
Алесь пад коўдрай разважае,
І страх мацней яго шугае.
Да кніжак тут усе сышліся,
І разважанні пачаліся.
„Начаткі“ доўга разглядалі,
Як іх „каты“ пашматавалі.
Алесь за печчу весялее,
Але падняцца ён не смее,
Каб там чаго не наплясці,
На след старэйшых не ўзвясці.
„Не: трэба ўстаць, устаць канечна,
Бо так ляжаць, брат, небяспечна!“
Яго аж коле пад лапаткі.
Устае, глядзіць ён на „начаткі“,
Глядзіць ды ў слёзы! як заплача!
— Ах ты, халерына кацяча!—
Алесь прышоў у гнеў у дзікі,
І ў абурэнні,—жаль вялікі,—
Катоў ён бедных б‘е, ганяе,
За хіб у сені выкідае,

Як-бы яму тыя „начаткі“
Мілей і бацькі, мілей маткі.
— А гэта Каіну не шкодзіць:
Нашто ён бога ў зман уводзіць?
Няхай братоў не забівае!—
„Начаткі“ дзядзька разглядае,
Ківае хітра на Алеся:
— Няма ні Сіма, брат, ні Хама,
Падралі ў дрэбезгі Адама,
А Ева дзесь сядзіць на стрэсе,
Нідзе не знойдзеш Саламона,
Кот на хвасце панёс Самсона.
Тут, брат, Ісая і Агей,
Прарок Ілья і Елісей.
Пастаў цяпер ты богу свечку,
За цэп бярыся ды за грэчку,
„Начаткі“-ж сунь ідзі пад стрэху!—
І аж заходзіцца ад смеху.
— А каб яны павыдыхалі!
Чаму задачніка не рвалі?—
Сказаў Уладзя ў засмучэнні:
— Дае-ж такія бог здарэнні,
Але не мне яны трапляюць,
Мяне заўсёды абмінаюць.—
Тут нават бацька не стрымаўся
І нечакана засмяяўся!
Алесь пачуў—мінула ліха!
І сам сябе ён хваліць ціха,
І так на сэрцы праяснілась,

Як-бы гара з плячэй скацілась.
І думаў ён і пацяшаўся,
Што ўжо з законам паквітаўся,
І цэлы дзень ён быў вясёлы,
Як-бы няслі яго анёлы.
Ды памыліўся ён без меры:
Прыходзіць бацька па вячэры,
Алеся з запеку ён кліча
Ды ў нос „начаткі“ яму тыча!
—Глядзі-ж ты іх цяпер, як вока:
Папруга ўжо не так далёка;
Калі каты іх зноў парвуць,
То пухіры тут паўстаюць!—
І тое месца сына-блазна
Айцец паказвае выразна.
Алесь, у смутку джургануўшысь,
Пашыўся ў запечак, сагнуўшысь.
І доўга ён заснуць не можа:
Зноў Лот, Абрам... Мой моцны божа!
Ў ваччу „начаткі“ мітусяцца,
Ад іх нямажна адвязацца;
Зноў тая самая бядота,
Зноў слёзы, крыўда і згрызота.
Адно Алеся суцяшала—
І Кастуся бяда спаткала:
Кастусь на „веруі“ сеў макам,—
Абодвум кепска, небаракам!
І кажа раз Алесік брату:
— Закінем кнігі ў снег за хату—

Ты „верую“, а я „начаткі“,
І пойдуць іншыя парадкі.
— А будуць біць?—То што? паплачам,
Затое-ж потым мы паскачам!
— А тата кніжак зноў дастане?
— Ну й што? і тым дамо мы рады,
А там падыйдуць і калядьі,
А там, дасць бог, вясна настане...
Эх, брат, які ты баязлівы!
Не бойся, Костусь: будзем жывы!
Чаго баяцца? нічагутка!
Закінем іх у снег ціхутка!
А ты маўчок! ні шэп! ні слова,
І ўсё, брат, пойдзе адмыслова.
—Не, брат Алеська, не рабі ты,
Бо тата наш такі сярдзіты!
— Дык ты не хочаш?—Не: баюся!
— Адзін і я, брат, адступлюся,—
Сказаў Алесь і засмуціўся
І ў свае думкі углыбіўся.
На скорым часе ранічкою
Алесь у кепскім быў настроі:
Хадзіў, бурчаў, не змоўчваў маме;
Усё дагары вярнуў нагамі.
— Бадай яны былі згарэлі!
І дзе чарты іх тут падзелі?..
— Чаго ты шворышся,释мармотка?—
Ў пытанні маткі злосці нотка
Зусім Алеся угнявіла.

Зірнуў на матку ён няміла.
— Няма „начатак“!—Зноў „начаткі“?
Калі ўжо будуць ім канчаткі?—
Ён ператрос і вугалочкі,
Як ёсць, аблазіў і куточкі;
Глядзеў за бэльку і ў пячуру,
Падняў такую шуру-буру,
Што хоць ты з хаты выбірайся
І тых „начатак“ адцурайся.
Алесь раскіс і не ў гуморы.
— Мо‘ іх забраў Марцін з каморы?
(Марцін нядаўначка з кватэры
Прыносіў нейкія паперы).
Алесь Марціна прыплятае
І ўсё шукае ды шукае,
І не знаходзіць сваю страту.
З гуменца бацька шусь у хату!
І, не гаворачы нічога,
Рвануўся раптам да малога!
Аж задрыжэў. І ў момант вока
Ўгары матнуўся пас высока
І ў тую-ж самую хвіліну
Агнём апёк Алесю спіну.
Алесь заенчыў праразліва,
Упаў і зноў схапіўся жыва,
А дзеці ў плач, у енк, у слёзы,
І ўсе разбегліся, як козы;
А бацька, страшны, поўны злосці,
Алеся лупіць без літосці;

І маці рады даць не можа—
Так моцна бацька абурыўся.
Даў бог, Ксаверы налучыўся.
— Пакінь, Міхал! пакінь, нябожа!
Апамятайся, ці так можна?
Насмерць заб‘еш неасцярожна!—
Прыбег і дзядзька на падмогу,
Насілу вырвалі нябогу.
А бацька сек, пытаў скрозь гнеў:
— Куды „начаткі“, гад, задзеў?—
Алесь без вопраткі і босы
Бяжыць у снег, праставалосы,
За хлеў ён чэша без агглядкі:
— А во яны! А во „начаткі“!—
І мушу я адно зазначыць,
Няхай тут праўду кожны ўбачыць,
Што гэта прыкрае здарэнне
Пайшло яму на паляпшэнне.

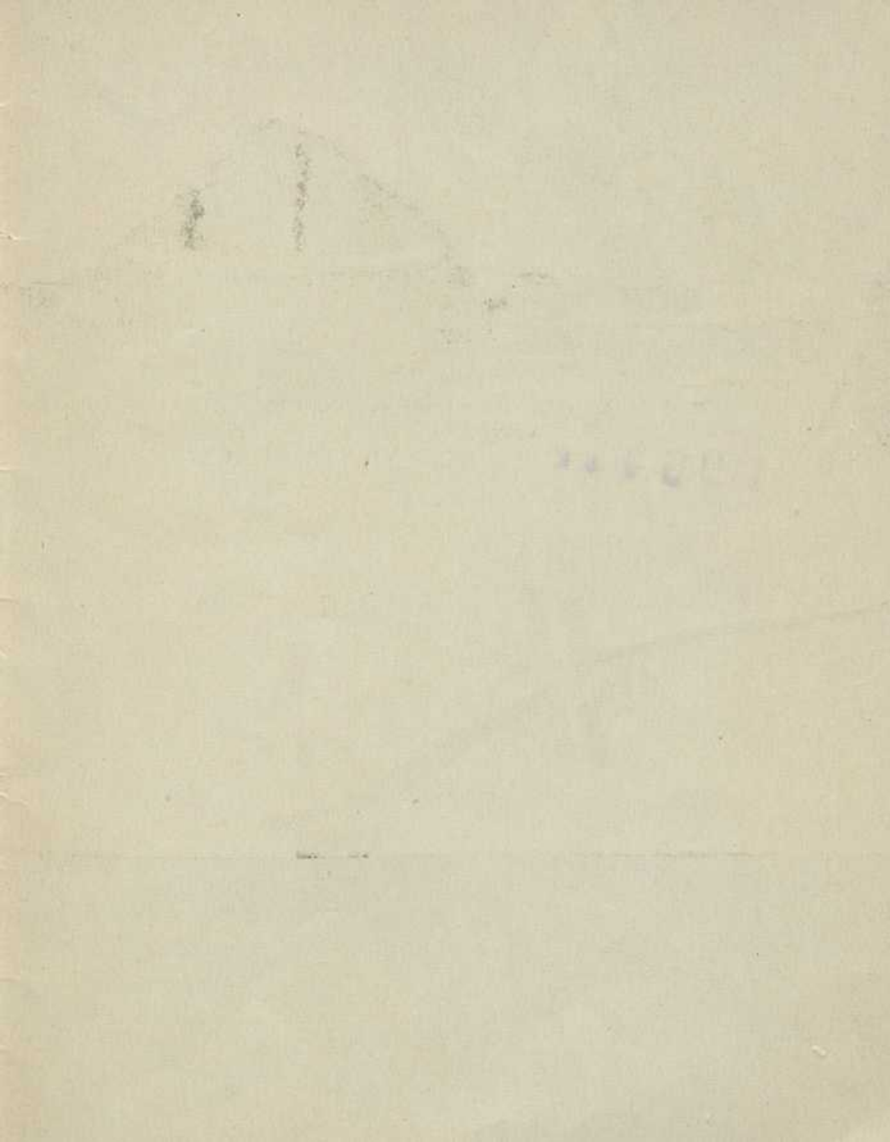
Дарагія таварышы! Напішыце нам, ці спадабалася вам гэтая кніга. Паведаміце свой адрас і ўзрост. Наш адрас: Мінск, Пушкінская, 55, Дом Друку, Дзяржаўнае выдавецтва пры СНК БССР, рэдакцыі дзіцячай літаратуры.

ДЛЯ МАЛОДШАГА ЎЗРОСТУ

Рэдактар *Г. В. Канавалаў*
Мастацкі рэдактар *Б. Н. Паршнёў*   Карэктар *Г. М. Нейфах*

Здана ў друк. 22/III—41 г. Падпісана да друку 31/III—41 г. Аб'ём 7/8 друк. арк. Папера 70×108 1/32. Знакаў у друк. арк. 32.600. Тыраж 7.000 экз. Зак. № 4125. У1437.

Друкарня імя Сталіна. Мінск, Дом Друку.

1 руб.